

SZERKESZTIK: KESZLER JÓZSEF, REINER FERENCZ és SCHÜTZ MIKSA.

Előfizetési ára: *Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.* MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP. Évenként 20 iv zenemelléklettel; több arckép és képzőművészeti melléklettel. Egyes szám ára 20 krajczár. *Szerkesztőség: Váci-utca 3. sz. Kiadóhivatal: Gránátos-utca 6. sz.*

TARTALOM

IRODALOM: Dr. BERÉNYI PÁL: *Szekely Tündérország.*
ENE: BÁTOR SZ.: *A philharmonikusok harmadik hangversenye.* — LUCIUS: *Zenészetű viszonyaink.* — KÉSMÁRKY ÁRPÁD: *Zenészetű ponyvairódalom.* — *Zenészetű hírek.*
SZINHÁZ: Színházi hírek.
KÉPZŐMŰVÉSZET: CASTOR: *Az operaház fal-festményei.* (Szekely B.). — NYÁRI SÁNDOR: *A Sedelmeyer kiállítás Bécsben.*

SZEKELY TÜNDÉRORSZÁG.

Szekely népmesék és balladák. Meséli Benedek Elek. (Pallas) irodalmi és nyomdai részvénytársaság.)

Január 1-én új előfizetést nyitunk. A «Harmonia» előfizetési díja, beleértve az évenként adott húsz iv zenemellékletet:

Egész évre 6 frt — kr.
 Fél évre 3 « — «
 Negyed évre 1 « 50 «

Előfizethetni a kiadóhivatalban: Gránátos-utca 6. sz. «Pallas» irodalmi és nyomdai részvénytársaság.

Lapunk mai számával veszik t. olvasóink a «Harmonia» részvénytársulat kiadványainak teljes jegyzékét.

E kiadványok a népszínművek dalait és a «vartyogi dalokversenyt» kivéve (melyek újított kiadásai még sajtó alatt vannak) rendelkezésükre állnak t. előfizetőink azon részének, mely az előfizetési díjakkal hátralékban nincs; a választott darabot az elkésett mellékletek pótlásául adjuk t. olvasóinknak a januári első számhoz tartozólag.

A praemiumok mindegyike magában jóval fődízi lapunk egy félévi előfizetési árát.

A megejtett választás után szíveskedjenek olvasóink levelező lapon a szerkesztőséghez fordulni, mely a kijelölt zeneművet bérmentesen a megrendelők kezeihez szolgáltatja.

A hátralékban levő t. előfizetőinket kérjük az előfizetési díjakat minél előbb beküldeni, illetőleg az előfizetést megújítani, nehogy a lap szétkülésében fenakadás álljon be.

A KISFALUDY-TÁRSASÁG babérai között mindig a legelső egyike lesz az, melyet művelődésünk történelmének nyújt neki — népköltészetünk szorgalmas gyűjtéséért. A mit irodalmunk e téren számbavehető produkált, kezdve Erdélytől egész maig, az nagyrészt a Kisfaludy-társaságnak köszöni létezését, és ama népköltési gyűjtemények, melyek az ötvenes évek óta megjelentek, legtöbbször az ő aegise alatt láttak napvilágot. Sőt még azon gyűjtések is, melyek a Kisfaludy-társulat közvetlen hatáskörén kívül eső körülményeknek köszönik megjelenésüket, közvetve e társaság kebeléből indultak ki; megéltetésük életterejét az ő példájából, szerkezetüket az ő útmutatásából, föllépésüket az ő buzdításából merítették.

Mint a népköltési termékek gyűjtője, Benedek Elek is, a Kisfaludy-társaságban lépett föl először. Mikor e társaság kiadta népköltési gyűjteményének harmadik kötetét, a megjelenendő kötetrel együtt bemutatva Gyulai Pál azt a szekely fiút is, ki egy társával érdekes szülőtte földjének, szellemi kincsét nemes ambícióval gyűjtögette az irodalom számára.

Azóta nem is hosszú idő múlt el és Benedek újra megjelent; de nem segítséggel, hanem a maga erejére támaszkodva és nem a más födele alatt — hanem egészen a tulajdon házában. A «Szekely tündérország»-ban Benedek már csak félig gyűjtő; nem meséltet — de maga mesél. Attórt azt a félig-meddig irodalmi szolga szerepet, melyre a gyűjtők vannak kárhóztatva és maga iparkodik beszélni, mintha ő maga ülne ott a fonóban vagy kísérteties őszi estén ő vezetné a tengeri hántásban a munkát és ő mesélné az öreg apáktól hallott csodás dolgokat az unokáknak.

Mese költővé lett-e Benedek ez által? Nem lett! És ő nem is kéri e nevet magának; e gyűjteményben összeszedett meséket nem ő írta — ő csak elmesélte. Sem a conceptióban, sem a fordulatokon nem változtatott. A mint e mesék e kötetben össze vannak gyűjtve, úgy szokta azokat elmondani a szekely-földön mindenki — a nyelv és a külső szerkezet kivételével. E kettőben különböznek e mesék csak eredetijöktől. A szerkesztők Benedeké. A külső forma, melyben megjelennek, a nyelv, mely megjelenésüket kíséri, az egészen az ő alkotása. Irodalmunkban nem sok népmesét mondtak még el így, de a nyugati népeknél újabban igen divatos alakja ez a meseírásnak, és Kremnitz német nyelven adott ki nem régen vagy jobban mondva írt meg egy kötet román népmesét. Kétségtelen, hogy a mese mondás oly kiváló érzéke szükséges hozzá, mint a minőről a «Szekely tündérország» tanúskodik és a nyelvnek — dialektikus árnyalatokkal való — oly ügyes használása, mint a minőhöz Benedeknek kellő tapintata és képessége van. Valóban seholy nem tévesztette szem elől, hogy ő e kötetben szekely mesés, de a ki az irodalmi nyelvhez szokott közönségnek mond mesét. Nem hajhássza a nagyon eltérő szólásokat és bár iparkodik nyelvben is fölismereteni a mesék otthonát, — táj-szólásai magyarázatok nélkül is érthetők volnának.

És bizonyára e két jelesség annyira kiváló érdeme Benedek könyvének, hogy első sorban kellett említenünk ama másik mellett, melyre népmese gyűjtőink gyakorta kevés ügyet vetnek. Kötet számra fekszenek már egymás fölött az olyan gyűjtemények, melyek a nép, vagy az illető osztály világnézetének még halvány képét sem mutatják; inkább a felfogást iparkodtak visszatükröztetni és ritkán keresték az olyant, mely a gondolkodás menetéről szolgáltatna tanúságot. Ezek mellett — teljes alaposággal emelték föl érte a Kisfaludy-társaság népköltési gyűjteményének kiadói szavokat — kevés gond fordított arra is, hogy a mesék cselekvényeiből ne töröldjék le az a meleg szívvilág, melylyel a nép alakjait végigkíséri útán; májdnem legtöbbször hiányzott belőlök a felfogás vissza-

tükröződése a nyelvben és mindig nagyon mellékes volt mese gyűjtőink előtt a cselekvények bonyolítása.

Benedek gyűjteménye — ha nem is mindenütt sikerül neki — de mindenütt magán hordja azon őszinte törekvés bélyegét, hogy mást is nyújtson, mint pusztán mesét, a jól ismert vén anyókkal, vagy három gyermekkel, kik közül a harmadik gyámoltalan, ügyefogyott és a ki mindig megküzd sorsával. A «Székely-tündérország»-ot, székelyország kis tükrének lehetne elnevezni. A mennyiben néhány mese keretében rá lehet ismerni egy nép világnézetére, annyiban hű tükrre a gyűjtemény a székelynek. Minden alakban feltalálható valami az egyszerűből, de mégis dévajból, a nemesből és fanyarból, mi a székelyt oly kiválóan jellemzi és minden alakján rajta van az őszinteség és fondorkodás vegyülékének zománca, mely a nagy ősokról álmódó törpe unokák sajátos lelki vonása. Illustrációul a sok közül csak néhányat sorolok föl. «A szegény ember s az ördög»-ben az van elmondva, hogy a szegény embernek borzasztó sok gyermeke volt s nem tudott nekik élelteni: szolgálatba ment hát és beszegődött az ördöghöz. A mese azt mondja el tovább, hogy próbálta ki három napig az ördög a szegény embert és a szegény ember, hogy szedte rá az ördögöt annyira, hogy az még a zsák aranyakat is maga vitte el a szegény ember házához. — Egy másik igen élénk illusztráció a «Haragszik-e, gazduram?» — mely cím tulajdonképen refrain egy együgyű fiú szájába, ki elmegy a gazduramhoz visszaszerezni a két bátyja orrát és megrakni a tarisznyait arannyal. A fufang segít is rajta és mikor harmadszor kérdezi: haragszik-e, gazduram, — ez sehogyse tudja visszatartani mérgét és dühösen fakad ily szókra: «No, te ilyen-olyan gazember!»

Szép példája a nemeslelkűségnek «A szegény ember»-ben, melyben az van elmesélve, hogy szerzi vissza egy szegény legény elrablott feleségét.

A szerelem mindent leküzdő hatalma van példázva a «Csonka lóronyan», a hova egy gonosz mostoha üzte három fiát s a hol a három fiú testvért egyetlen hűguk találja föl nagy keresés után.

Hosszasan kellene időznöm «A vörös tóban»-nál, a «Sárga kicsi kigyó»-nál, «A világ-szép ember»-nél, ha tovább akarnám fűzni a fent mondottak példával való kimutatását; de e lap tere még csak arra enged kiterjeszkednem, hogy rámutassak a mesékben uralkodó világnézet jellemző volta mellett arra is, hogy mennyire sajátos tükrre a «Székely-tündérországban összegyűjtött» mesék egyszerű cselekvénye és nagyon is laza bonyodalma annak a magyar népnél, mely magas sziklák közé zárva, egy elkülönített kis országnak képzelte hazáját és melynek szemhatára a magas sziklákon túl nem terjed. Az egész mesegyűjteményben sehol egy meglepő fordulat, sehol a cselekményt illető leleményre találni nem lehet. A jelenetek vagy a szín változása is annyira egy úton halad, hogy majdnem közhelyivé válnak; sőt maguk az alakok — különösen a csodás elem — csekély változással, majdnem mindig ugyanaz az egy, más ruhában.

A mesék conceptiójának ez egyöntetűsége, majdnem fárasztó egyhangúsága mellett üdítően hat az az elszórt néhány ballada vagy inkább verses mese, melyeket, úgy látszik Benedek is, az egyformaság apasztására vett föl a gyűjteménybe. Egy — «Fekete Nagy János, Adorjáni Balázs» — álljon itt mutatónak:

Fekete Nagy János, Adorjáni Balázs
Együtt ülnek vala.
Szép szeretőjokról, az ő édesökről
Beszélgetnek vala.
Szóval elmondá Fekete Nagy János:
«Az enyém a legszebb, az enyém a legjobb,
Széles e világ!»
Szóval föllelé Adorjáni Balázs:
«Az enyém a legszebb, enyém a legiszebb,
Amint hogy vitéznek én vagyok legnagyobb
Kis Magyarországon!»

Mindjárt elrántá széles görbe kardját
Fekete Nagy János:
«Hallod-e, hallod-e Adorjáni Balázs,
Meg kell halnod már most!
Ott összeméne nek megküzdölödének,
Még a föld is rengett, úgy erősködének.

Azonba' érkezék Nagy János követje:
«Hallod-e, hallod-e Fekete Nagy János!
A te szép szeretőd elszökék az este
Nagy török basával!»
Nyomba' megérkezék Adorján követje:
«Hallod-e, hallod-e Adorjáni Balázs!
Gyürösöd, jegyesed hitet monda tegnap
Egy deli legénynek!»

Két vitéz dalia összenéznek vala,
Nagy erős kardjokat elhajítják vala...
... Fekete Nagy János, Adorjáni Balázs.

E kis költemény lendülete, drámaisága a legelsőkké teszi azok között, miket a székely földről behoztak. Benedek könyvének is ez egyik legkiválóbb darabja.

DR. BERÉNYI PÁL.

A PHILHARMONIKUSOK HARMADIK HANGVERSENYE. (Beethoven-estély.)

A PHILHARMONIKUSOK harmadik s ez évadban utolsó hangversenyüket szerdán (17-én) este tartották az operaházban, mely Beethoven születésének kegyeletes emlékére rendeztetve, egészen a halhatatlan zenei géniusz kimagasló műveinek volt szentelve. Az est Beethoven születésnapjának száztizenegyedik évfordulójával esett össze, habár ez a nevezetes nap még maig sincs egész határozottsággal megállapítva; mert a bonni anyakönyv csak azt bizonyítja, hogy Beethoven Lajost 1770 december 17-én keresztelték meg. E hangverseny műsorozatának összeállítása méltó volt az ünnepélyhez, legfényesebbje volt az operaházban tartottaknak, s a fényes közönség valóban ünnepélyes hangulatban távozott a philharmonikusok szerdai klaszszikus estéjéről. Ez idén sokoldalúlag részestülhettünk a Beethoveni költészet és kultusz élvezetében. Nemrég a meiningenek és a Krancsevics négyes-társulat, szerdán a philharmonikusok és pénteken (19-én) a Klemcke-féle kamarai társulat, mindannyian külön oltáron áldoztak a legméltóbb géniuszoknak, hogy hirdessék a szellem s a művészet osztatlan diadalát. És méltó-

tán. A titáni imponáló erő és a mesterkéletlen, igaz, átértett költészet hatalma az, mely mindannyiszor elragad, a hány-szor csak halljuk. S ki ne hallotta és és élvezte volna már a szerdai hangversenyen előadott műveket? Így mindjárt a 8-ik szimphonia, melylyel a hangversenyt megkezdték, Beethoven egyik legkedvesebb zenekari műve. Igaz, hogy a két előbbi szimphoniához mérve, nincs benne drámai fokozás, de van annál több gondtalan humor, szeszély és játszó pajzanság. E szimphoniát sokféleképen magyarázták. Így Wagner azt mondja róla, hogy abban még egyszer visszatekintett derült, boldog napjaira, hol az élet, a világ ragyogó képet tárt eléje. Egy másik tavaszi idyll-képet látott benne; vannak azonban olyanok is, kik azt állítják, hogy Beethoven minden keserű sarkazmusát beleöntötte, melylyel a sorstól ráért csapás miatt (akkor már süket volt a világ iránt el volt telve. Hogy melyik állítás áll legközelebb a valóhoz, azt nehéz megmondani.

E szimphoniát követte «Adelaide», széles keretű és mesteri kidolgozású műdal, melyet Bignió Lajos művészi felfogással és meleg érzéssel énekelt. Kár volt e dal transponálni, jobb lett volna azt eredeti hangnemében (B-dur) meghagyni, élénkelhette volna ezt Broulik is, mert magas férfiangra van írva, s hasonlíthatatlanul szebb hatást ér el eredeti alakjában.

A kit Brahms vagy Franz bölcsődalaival altattak el, Schumann «Dichterliebe»-jében saját szívének erotikus értelmeit találja fel, Schubert dalait pedig életének hű kísérelőjeül tekinti, nehezen fog az után kérdezősködni, hogy a német dalnak a fejlődés mily phasisain keletett keresztül mennie, míg a mostani dal formájának tökéletességeig eljutott. És csak kevés embernek fog eszébe jutni, hogy az egyetlen Beethovenben, mint korunk legnagyobb lángszében, található ama kezdet, és életadó gyökere a mai oly magasra fejlődött lyrikus zenének.

Beethoven volt az első, erős lyrikus érrel megáldott zeneszerző, ki nemes gondolatait közvetlenül szívéből merítette, ő volt az első, a ki a szerény dalt sem tévesztette szem elől, azt művészi tökélyre és érvényre emelte, az első ki a dalszöveg választásában finom értelemmel járt el, azt gondos vizsgálat alá vette, hogy alkalmas-e a megzenésítésre, és egyszersmind az első, ki a szövegnek megfelelő zenét írt és a dalformát megteremtette. Még Mozart is a dalszerzést csak kellemes időtöltésnek tekintette és azokat inkább jó barátainak, mint a nagy világnak szánta. Bizonyítja ezt az is, hogy Mozart csak nagyon kevés e nemű szerzeményeit bocsátotta nyilvánosságra. Még «Félicien» dala is tökéletes zenei ártatlanságában iratott, a mint a románezforma is mutatja, melyet Goethe ez egyszerű dalához választott; de különben is e dal az egyedüli lyrikus iholya, mely e nemű szerzeményeinek illatos mezején maradt.

A költészet, épp mint más esetekben úgy itt is előbbre haladt volt fiatal testvér művészeténél; Uer, Gleim, Hagedorn, Weisse és mások költeményei furesán vették ki magukat abban a köpenyben, melybe őket zeneszerzőjük bujtatta. A

zene legtöbbször nem felelt meg a szövegnek, és némely költeményt abszurdum volt megzenésíteni.

Igy találta Beethoven a dalt

Ma alig értjük, hogy Beethoven szende *«Adelaide»*-je hogy csinálhatott akkor oly nagy feltűnést, s maga a jó öreg Reichardt, a ki pedig az új iránynak előharcosai köze tartozott, azt mondta, hogy Beethoven úr a Matthison-féle dalból egy nagy áriát csinált da due caratteri, mint az olaszok bevallotta. Midőn Beethoven e dalt neki elküldte, mert neki ajánlotta, Matthison azt mondta, hogy egy zeneszerző se szorította szövegét a melódiával szemben annyira árnyékba, mint éppen a geniális Beethoven. E dal annak idejében korszakot alkotott, és a legnépszerűbb lett Beethoven dalai közül. Nemcsak hogy a szövegét fordították, francia, angol, olasz és lengyel nyelvre, hanem finom melódiáját is átírták minden képzelhető hangszerre, a ceterától egész a pusonig.

De hová jutnánk, ha mi e dal szépségéről még tovább beszélünk; holott játszottak a philharmonikusok még oly műveket, melyekről csak helyszűke miatt nem beszélni tudunk bővebb ismertetésbe. De minek is, hisz ismeri azt mindenki, a ki a klasszikus zene iránt érdeklődik.

Hallottuk még e hangversenyen a Leonora-nyitányt (3-ik szám C-dúr) és a harmadik (Eroica) szimfoniát. Mind a két művet mesterileg s művészeti magaslattal mutatták be. A Leonora-nyitányt a női hűség és az önfeláldozó gyöngéd szeretet legmagasztosabb apotheózisának nevezhető — hangokban, míg az Eroicát bátran lehet az oroszán ébredéséhez hasonlítani, mely egyszerre legyőzhetlen erejének öntudatára jut. Az Eroica szimfonia megragadó gyászindulója ma sem téveszté el mély hatását. Eredetileg nem is tartozott e szimfonia tételeihez, melyet tudvalevőleg Beethoven első Napoleon mint köztársasági konzul dicsőítésére írt, s melyet miután Napoleon magát császárrá koronáztatta, lábaival tiport. Az eredetileg írt tételt pedig gyászindulóval helyettesíté, s benne egy hős ideálban való esalódásának minden fájdalmát ecseteli. Philharmonikusaink méltóbban nem fejezhették volna be ez évi hangversenyeiket, s méltán büszkéek lehetnek a kivívott eredménye. Utolsó működésük valóságos győzelmet jelent és teljes egyenjogúságot vívott ki zenészeink számára a legkitünőbb zenekarokkal.

BÁTOR SZ.

ZENÉSZETI VISZONYAINK.

II. Az opera.

Azon nagy remények, melyeket zeneközönségünk az új operaházhoz kötött, annak eddigi két és egy fél havi működése a'att, sajnalattal mondjuk, nem valóultak. Nincs is kilátás, hogy ez intézetnél divó rendszer mellett — ha egy fejküli organisatió egyáltalában rendszernek nevezhető — a viszonyok egyhamar

jobbira fordulnak. A közönség, mely e'inte kíváncsiságból, a feleségázott helyáradaczára, tömegesen tódult a díszes új palotába, már utolsó időben bérlelőknek engedti át ezen zenei küzdőtér és kezd távol maradni egy oly helyről «a hol unatkoznak». Ezen szomorú jelenség egyik főoka azon könyveműség, hogy más kifejezést ne használjunk, melyvel ez intézet vezetői ügyekben eljárni szoktak. Az operai énekesekkel kötött szerződések, az o'asz vendég szereplések, a repertoire, a scenirozási pazarlás, a kisszerű intriguak és protekció-gazdálkodások eléggé jellemzik ez intézetnél divó vezetést. A hazai énekesnők háttérbe szorítása mellett oly honoráriumok fizetnek egyes o'asz énekeseknek és énekesnőknek, a milyent a föld kerékességén nem szerezhetnek és a milyent eg'jobb akarat mellett sem érdemének. Turóla k. a., az ünnepe'it olasz primadonna, kinek színpadi tehetségét és hatásos dramai énekét készségesen éismerjük, nem hiába érzi magát oly jól nálunk és «szedegeti a sok szép emléket». Tudja ő azt, hogy másutt nem e'égzenek meg hatásvadászattal minden áron, hanem megkivánják egy bőven fizetett primadonnától, hogy legyen változatos műsora és izléses, felszégességétől ment éneke. Turóla k. a. nagy virtuozitása kétségte'len, de nem arra van eső sorban szükségünk egy primadonnánál, hanem arra, hogy helyt aljjon minden e'őforduló első szerepeknél és ne csak azon pár operában énekeljen, melyekben esetleg bravourját mutatathja. Mert a művelt, finomabb zenei izlés ma már egy nagy operaszínházról a változatos műsor mellett kellően alkalmazott ensemblet is kíván, nemcsak hangcsillogtatást. Különbön Turóla k. a. már két ízben fiaskót is szenvedett koncert énekeivel, melyvel teljesen kimutatta, hogy dramai akció nélkül éneke a közép-szerűsége'ntül nem emelkedik. Perotti úr is azon énekesek közé tartozik, kik minden áron brilirozni akarnak. Az ő műsora is korlátolt és egészen jól csak az olasz operak dagadozó vízében érzi magát. A mi publikumunk pedig, mely a nemzeti színház utolsó operakorszakában nagy és erőte'jes hangok által e'kényeztetett és melynek izlése, mondjuk ki az igazat, ezen hangerő-produkciók által e'vadított, lelkesen tapsol, midőn Perotti úr hatalmas e'jeit a földszint és karzat közé szórja és e'fe'ejti, miszerint ez énekesnek izléses, finom árnyat énekről fogalma sincsen. Perotti úr utolsó időben Bécsbe is szokott menni vendég szerepe'ni, hanem az ottani udvari opera látogatói sokkal műveltebb énekművészethez vannak hozzászokva, sem hogy Perotti úr naturalis éneken le'ekesülhessenek és így valószínű, hogy ezen énekes hatalmas e'jeit bécsi fiaskója után — már ezentül kizárólagosan évezhetni fogjuk. Mit mondjunk Reich Irma cseh primadonnáról, kit az intendancia é'ig magasztalt és a publikum végig megant? Mit szójunk azon énekaquisziókról, melyek az operaház nyugdíjintézetét idejekorán terhelni fogják? azon fiatal énekesnőkről, kik fizetést húznak és soh'sem éneke'nek? azon énekesekről, kiknek ráfizetnénk, ha nem éneke'nének? Az operaszemélyzetben vannak olyanok is, kik mint specialisták, csak egy szerepben énekelnek.

Az operaszemélyzet többi tagjai különben eléggé ismeretesek és megmondhat-

juk, hogy az operai légváltozás művészi konstitúciókban változást e'ő nem idézett. A valódi énekművészet csak két személyben van tulajdonképen képviselve: Bignio és Broulik kitünő énekesekben, kik hangjaik n'emi fogyatkozása mellett is díszere válnak operának és kiknek szerződtetése az egyedüli fénypont az intendancia sötétséggel te'it útjain. És így még főyvást az olasz staggione ösvényén ha adunk. Magyar dalszínházban o'asz ének és modor fog'aja el az előtér és szakérte'lemmel egybeállított és változatos műsor helyett egy pár rég lejátszott o'asz operával és néhány szintén már évtizedek óta nagy éterjedésnek örvendő da művel kell beérnünk. Az operaház eddigi e'őadásain nem hallottunk egyebet, mint: Faustot, Lohengrint, A zsidónót, Tel Vi most, Traviatát, Sevilai borbélyt, Hugonottakat, Ernánit, A'arczos bált, Bánk-bánt és — ismét Bánk-bánt, mert tudvalevőleg ez utolsó mű az intendancia egyik kedvencz operája, a mi fe'ett, mint külön guszpus fe'ett, a latin közmondás szerint disputa'ni nem lehet. De lehet kérdezni a tekintetes igazgatóságtól, hogy miért nem hajlandó a publikumnak drága pénzért élvezetes változatosságra a tal gyönyörködtető műsört nyújtani és abba játékosoperákat is főlvenni? Miért nem határozza el magát a klasszikus operak előadására, a zenei izlés nemesítésére és fejlesztésére? Miért tekinti egyedüli céljának a színházi pénztar állapotának kutatását és nem azon jogos érdekek és követelmények megvizsgálását, melyekkel a művelt zeneközönség az ország első királyi operaházával szemben előlép. Nem elég, hogy a régi, eljátszott operákat új pazar kiállításban a publikumnak ismét feltalalják, gazdagítani kell a műsorozatot is és jóval több gondot kell fordítani az előadások zenészeti értékre, mint a kiállításra. Tudjuk azt, hogy a kir. operaházban a színpadi kép keretjé nagyon is tagult és hogy e nagyobb kerettel a dekorációk és gépezetek is óriási mérvben nőttek, de ez nem vezethet ahhoz, hogy a külső kiállítás egyedüli célnak tekintessék és a zenészeti szempont, mint főczél szem elől tévesztessék. Az operaháznak az «Asphaleia» társaság által épített színpadi gépezetben egy nem minden tekintetben megbízható, de mindenesetre imponáló színpadi szerkezet áll rendelkezésére, de még eddig annak hirdett csodáiról keveset láttunk. Az egyedüli csoda az, hogy az intendancia elég vakmerő volt, egy ily, egészen új színpadi szerkezetet saját rizikójára építtetni, melynek fentartása évről-évre 100,000 forintba kerül. Még nem tudják ezen gépezetet a rendezés tekintetéből ügyesen felhasználni. De nemcsak ebben nyilvánul a rendező úrnak tapasztalatlansága. A karszemélyzetet is mintegy hanggépezetnek tekinti a rendező úr és o'y merev pozíciókban állítja a színpadra, mintha oda volna szegzeve. A «Zsidónó» első felvonási proceszsiójában pazar módon disponálnak ugyan lovakkal, de még egy oly e'őadást nem láttunk ez új színpadon, a hol emberi alakokkal is oly bőkezűen rendelkeztek volna. Az óriási színpad egyik fele még a legzajosabb finaléknél is üres szokott lenni, holott találkoznak vállalkozó ifjak, kik egynéhány krajezárért szívesen ö'itk magukra a színházi öltönyöket és legalab staffage-nak

jól beillenek. Még sokat lehetne mondani az operaház jelenlegi szomorú állapotáról. Még csak azt említjük e helyen, hogy az igazgatóság soha sem iparkodott fiatal énekképes hazai erőket színháza körébe vonni, azokat kiműveltetni és kisebb szerepekben alkalmazni, hanem megelégszik azzal, hogy egy pár külföldről jövő ke'lo reklámmal ellátott énekesnőknek zsebébe szórja a pénzt. Hogy a hazai művészet ez által mily lendületet nyerhet, erre a felelet igen könnyű. A fővárosi zenészeti kritikával sem iparkodott igazgatóságunk connectióba lépni, mint az más nagy operaházaknál szokásos. Az operaigazgatóság ez által már eleve értesül a közvélemény árnyalatairól és az igazságos és méltányos követelések mindkét részről sokkal könnyebben kiegyenlíthetők ily módon, mint azon eljárásnál, mely nálunk napirenden van; miszerint a kritika művészeti követelményeivel előáll, az igazgatóság pedig — a közvéleményt is fitogtatva — azzal mit sem törődik. . . Ha operaigazgatóságunk a régi ösvényen marad, úgy nem sokára — a külső jelek már megvannak — a szellemi deficizthez az anyagi is hozzá fog járulni és egy szép napon becsukhatják azon díszes palotát, melyet nemzet és király annyi bőkezűséggel felépíteni segített és melyet oly nagy reményekkel megnyitni látott.

LUCIUS.

ZENÉSZETI PONYVAIRODALOM.

GRABOVIECZKY LÉON, V. ker. kir. főgymnáziumi ének- és tornatanár úrtól egy füzet jelent meg: «Dalfűzér. Egy- és kétszólamú dalok gyűjteménye. Középkorok és leánytanodák használatára szerkesztette Grabowieczky Leon kir. főgymnáziumi tanár. Budapest 1884» cím alatt, mely dalfűzérnek 16 darabot tevő számai közül több mint egy harmadrész, azaz 6 darab az ő — valószínűleg legelső — dalszerzeménye. E művet Grabowieczky úr az V. kerületi kir. főgymnáziumba, melynek ő tanára, tényleg be is vezette, illetve mindenik növendékkel megvettette. E lépéséről a főgymnázium igazgatóságának lehetetlen, hogy tudomása legyen, mert különben e minden szakértelem nélkül összeállított és hihetetlen primitív kidolgozású «dalfűzér» nem látta volna a soha meg nem érdemelt napvilágot.

Nincs a 16 dal között egy, melyben 20—30 szarvashiba ne volna; s miután feltehető, hogy szerző és szerkesztő tanár úr e művének sokszorosítása előtt csak vett magának annyi fáradságot, hogy a sok szorosítandó «dalfűzér»-ben az esetleg becsúszott hibákat kijavítsa s mégis tele van zöldnél-zöldebb dolgokkal, bátran kimondhatjuk, hogy G. L. tanár úrnak e «dalfűzér» tanúskodása szerint — az ellenpontozatról, harmonizálásról s szólamvezetésről hallgatva — fogalma sincs a helyes ütembeosztásról s a hangjegyről.

Az első szám e füzetben egy «Hymnus» G. L. úrtól. Szövege:

Oh, nemzetünk nagy istene, ajkunk hozzád hó imát rebeg,
Magyar hazánk jelesei, dicső művekben áldnak meg.
E virágzó e szép hazát
Vezesd még szebb jövőre át.

E monstrozus s rímbe szedett gonlatnélküli 4 sor kemény *c*-ben, kétszólamúlag, 15 $\frac{1}{4}$ ütenyben van megzenésítve, melyből két egész üteny pauza. Az első 17 szótagos sorra 6 üteny jut, beleszámítva az egynegyed felütést is egy szótaggal; a második 16 szótagos sor 4 ütenybe van szorítva. Ezután következik: egy egész üteny pauza, a két 8—8 szótagú sor 4 ütenyben s végül ismét egy üteny pauza. Az első sor 17-ik szótagjára esik az első felzáradék quart-sext állásban olyformán, hogy a megelőző szótagra eső unisono *c* a felső szólamban *g*-re, az alsóban *d*-re van vezetve. A második sor 16 szótagjára eső 4 ütenyben a két szólam többnyire negyed hangközökben van vezetve, számszerint 10 szótagra esik ilyen ékes állás, melynek méltó befejezésül az egész «Hymnus»-t quart-sext állásban — harmad nélkül — végzi be G. L. úr. Az 1. 2. és 12-ik üteny még ezekhez olyan szövevényesen van syncopirozva, a milyent eddigelé egy magyar dalban sem lehetett feltalálni. A metszetek nyakatekerve, a hangsúlyozás tönkretéve. Ilyen G. L. úr «dalfűzér»-jének első száma, mely egyszersmind saját szerzeménye és kidolgozása is.

A II. szám Kreutzertől «A kápolna», két énekhangra alkalmazva olyanformán, hogy az eredeti négyszólamú tételnek két felső szólama egyszerűen le van oldolva, holott az «alt»-nak viszonya a «soprán»-hoz egészen más ha csak ketten vannak, mintha még két mélyebb szólam is velök jár. A III. szám br. Bántly Gy. (?)* «Kék nefelejts»-e szintén a négyszólamú tételből a mondott módon kiírva. IV. szám «Honnan jössz te oly leverten bús pajtás». Legnagyobb hibája, hogy nem az igazi, a szöveggel egybeforrt dallam. V. szám Zimaynak egy dala, melyben G. L. úr még arra is vemedik, hogy a kemény *A* hármashagzat «cis»-ét «des»-nek írja. VI. szám G. L. úrnak «Búcsúdál»-a

Lejárt az év, int az óra,
Itt állunk a küszöbön.
Mi az amit szívünk érez,
Bánat-e avagy öröm,
Haj de nehéz volt a várás,
De nehezebb az elválás.

Meré z vágygyal, láng reményvel
Léptünk falaid közé,
Minden porát az elválás
Verejtékük (!!) öntözé;
De egy csepp sem folyt hiába,
Tudományt adtál díjjában (!!)

Isten veled kedves tanya,
Minket várnak odahaza.

(Háromszor.)

E már szövegileg kanibális «Búcsúdál»-ban annyi a zenészeti képtelenség s a zenészeti műveletlenséget bizonyító bétise, hogy az ember elbámul rajta. Az üteny $\frac{1}{4}$ -esnek van előírva s az egész mégis végig $\frac{1}{8}$ -asban van leírva. Vannak benne olyan ütenybeosztások, hogy formaliter birkózni kénytelen velök az ember. A 11-ik üteny 5 hangjegye (két szól.) kromatikus hanglépcsőben jön lefelé. Ezt tessék betanítani a gyermekeknek! tovább: A X. szám ismét egy népdal, szövege:

* Szerk.

Holdvilágos a csillagos éjszaka,
Jaj be szépen szól a pásztor furulya;
Bűbánatos minden hangnak rezgése,
Hallatára fáj az embernek szive. (Jaj!)

Az első és hatodik számú dal szövegeit is valószínűleg G. L. úr írta, de míg ott csak gyanítani lehet a szöveg szerzőjét, e X. számú dalnál ki van írva, hogy a szöveget G. L. írta. Szó- és zeneköltészete egyenlő színvonalon áll. A XI. szám ugyancsak G. L. úr kompozíciója latin szövegre, mely e «dalfűzér» dalainak egyszersmind legselejtebbje is. *F*-durba előjegyzve, *B*-durban írva. $\frac{3}{4}$ mazurka tempóban tartva s ennek dacára az előírás szerint «Tempo di Polka». A XII. szám szintén G. L. úrnak egy remekül feltalált sületlensége a «Szegény beteg leány». A választott lágy *g* hangnem azonban egyedül nem képes arra, hogy a szöveg megható hangulatát csak némileg is visszaadja, midőn a dalnak szüntelen változó rhythmusa benünk inkább a vígság érzetét költi fel. A XIII. és XIV. szám két népdal. A XV. G. L. úr «mazurkája» méltó társa fenébb méltatott többi szerzeményének. A XVI. és végső szám «Az ibolya».

Általában minden egyes darabjára s annak kidolgozására és leírására el lehet mondani, hogy nem ér egy «igalmas kiáltás»-t.

S hogy valakinek ily zeneszerzeményekkel lehessen az ország fővárosában fellépni s egy ily szerzeményekkel telt «dalfűzér»-t egy főgymnáziumba kötelezőleg behozni, ahhoz nem óriási bátorság, de határozott rövidlátás és a zenei műveltség nagymérvű hiányossága szükséges. Középkorokban és leánytanodákban ha már egyszer énekelnek, nem az a cél, hogy a tanulók tanárjuk szárnypróbálgatásait betanulják, hanem hogy a meglevő legszebb nép- és hazafias dalokat legyen módjukban együtt énekelni s kötelesség volna gondoskodni arról is, hogy a mit énekelnek, legyen az a maga valóságában lehetőleg tökéletes. Az ilyen ponyvairodalmi terméknek még a tűzbe dobás is igen tisztes vég s képzett zenésznek lehetetlen fel nem szólalni az ily G. L. úréhoz hasonló «dalfűzér»-ek átnézése után. Reméljük az illető igazgatóság, illetve tanfelügyelőség még idejekorán fog intézkedni, hogy e már tényleg a tanulók között korszott «Dalfűzér» érdeme szerint kitalassék minden iskolából s egyszersmind bámulatunknak adunk kifejezést azon tény felett, hogy mikép lehet egy kir. főgymnáziumnak zene-tanára egy zenészetiileg annyira műveletlen dilettans, mint Grabowieczky Leon úr. A tornázás azt hisszük, eléggé kimeríti a tanár úr paedagogiai működését. A zenét jobb lesz a szegre akasztani; az már oly finom művészet, melyben tornázni nem lehet, a Grabowieczky-fajta bukfeneczek ellen pedig minden zenész ünnepélyesen tiltakozik.

KÉSMÁRKY ÁRPÁD.

ZENÉSZETI HÍREK.

~ HANGVERSENY. A Klemke-féle zenekamarai társulat pénteken este rendezte a Redoute kis termében igen sikerült hanversenyét, Broulik és Deutsch Willy közreműködésével. E hangverseny szintén

Beethoven szellemének volt szentelve, és kizárólag csak e nagy zeneszerző műveit adták elő. Így hallottunk egy kecses szerenádöt (D-dur) fuvola, hegedű és mélyhegedűre, melyet Kohlert, Grünfeld és Keller urak igen szépen adtak elő. Legjobb tetszett Beethoven (Esz-dur) ötöse zongora, oboa, clarinet, kürt és fagotra írva, mely művet Deutsch, Klemke, Böhm, Drescher és Frank urak művésziességgel értelmezték. E szám után Broulik úr a kir. operaház tagja «An die ferne Geliebte» dalt énekelte, mely egyszerű átlátszó ének ömlengő, s érzelmáradó kifejezésteliséggel Beethoven romantizmusának az «Adelaide» mellett egyik legregebb költeménye. A szünni nem akaró tapsnak engedve, Broulik úr az «Adelaide»-t is énekelte, és ő e világhírű műdalt bensőségessé, s nemes felfogással adta elő. Befejezésül a híres szepített-et (C-dur) játszottak. A tempókat kivéve, melyeket kissé gyorsan vették, különösen a Menuetoban, e mű is hozzá méltó előadásban részesült.

~ PURMA K. A. csütörtökön (18-án) este tartotta a Vigadóban kis számú közönség előtt hangversenyét. A kisasszonynak csinos hangja van, de nem elég képzett. Közreműködtek még Gosztonyi Béla úr és Ivánits Gizella k. a., kik szintén megérdemelt tetszést arattak.

~ MATINÉ. Passy-Cornet Adél asszony sikerült reggélyt rendezett a múlt vasárnapon a «Harmonia» termében. A jőnevű énektanárnő tanítványai mind előnyösen mutatták be a tanítás és iskola szép eredményeit. Legelső helyen Takács Mihály-t, a zene-akadémia növendékét kell kiemelnünk, ki gazdag hanganyagával és meleg előadásával az első helyet meg is érdemli. Rotter Gizella k. a. mint kész énekesnő nem tartozik a tanítványok közé, mit az Aida-beli ária sokkal érettebb és tökéletesebb előadásával is bizonyította. Szép haladásuk jelei különösen Henszler, Schlössinger, Schneller, Maybaum és Meisl kisasszonyok adták.

~ A NEMZETI ZENEDE lefolyt iskolai évének értesítőjét az igazgatóság most bocsátotta ki, s abból a következő adatokat emeljük ki. Az intézetnek a lefolyt 1883-84. iskolai évben 772 növendéke volt. A tanítványok évről-évre oly növekedő arányban keresik fel az intézetet, hogy ez a reá rótt anyagi kötelezettségeket már csak nehezen képes viselni. A látogatottabb tanszakoknak csaknem minden tanárát pótlóra adásával bízták meg, sőt a zongora-tanszagnál három segédtanárt is kellett alkalmazni. A zenede igazgatóválasztmányja egy zenetanári szeminárium és egy egyházi ének-mester-képző tanfolyam felállítására írt terjedelmes és behatóan indokolt kérvényt nyújtott át küldöttségileg a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, a ki a küldöttség előtt kijelentette, hogy egy zenetari szeminárium felállításának szükségéről ő is meg van győződve, s a nemzeti zenede ebbeli törekvését pártolásra méltónak találja, de ezen eszmét egy nagyobb tervével kapcsolatosan óhajtáná megvalósítani, mely abban áll, hogy a főváros három nagy zeneintézete: a zeneakadémia, a színi képezde és a nemzeti zenede egyetlen nagy zeneintézetté egyesíttessék; de e kérdésnek fölszínre vetését még időelőtti-nek tartja. Az intézet meg a tanév meg-

kezdése előtt az egyetemterről új helyiségébe költözött, a sarkanyú-utcai Conyóház második emeletére. A zenede végleges elhelyezése iránt is tett az ig. választmány lépéseket, de eredményre nem vezettek. A főváros a zenede részére újabb négy évi segélyt szavazott meg, s az évi összeget 3000 frtra emelte. Ezenkívül a pesti hazai első takarékpénztár adott az intézetnek 100 frtot, s gróf Zichy Géza a tanárok nyugdíjalapjára 1000 márkát. Versenyérem-pályázatra csak a zongora tanszaktól jelentkeztek növendékek, s Rosenfeld Sarolta, Krausz Róza és Kerner István nyertek első osztályú, vagyis aranyozott bronzérmeket. A nemzeti zenede összes vagyona az iskolai év végével 94,508 frt 46 kr. értéket képviselt. Az évi jövedelem 40,749 frt 01 kr., s a kiadás 34,778 frt 93 kr. volt, tehát a pénztári maradvány 5970 frt 08 kr. Egressy-féle alapítvány 325 frt 50 kr. A zenedei tanárok nyugdíjalapja 12,942 frt 19 kr-ra emelkedett. Az intézetben összesen 30 tanár működött 13 tanszakban és 78 osztályban. A zenedének jelenleg 120 alapító és 223 pártoló tagja van.

= VÁRSZÍNHÁZ. Jonas kedves dallamú operettjével a «Javotte»-val, mely «Hamupipőke» című szerepelt a várszínház színlapján, ismét egy örömet fogadott repriset vezetett elénk a várszínház igazgatósága. Ugy a szöveg, mint a zene elég ismeretes arra, hogy a reprodukciótól illetőleg a méltatástól felmentsen bennünket. A mondani valóra fenmaradt előadásról csak annyit kell konstatálnunk, hogy a kissé elhamarkooott színrehozatal következményei élesen léptek előtérbe. Áll ez első sorban a zenekarról, mely gyanús ingadozásokat árult el és dinamikai hatásának teljes hiányát félreismertlenül érezette. Azonfelül a tempóvétel sem volt helyes, ami különösen mindjárt az első számmal tünt szembe, valamint a két tolvaj entréjénél a második felvonásban. A czím szerepét Margó Célia játszotta, ki észrevehető indispozíciója dacára igazi bravourral vitte ki a csinosan megírt szerepet és a második felvonásbeli táncduett kecses és finom előadásáért tisztességgel megérdemelt tapsokra és zajos ismételtetésre ragadta a csekély számú közönséget. Balogh Árpád a hangjának capicitásával egyenes arányban álló parthiet szintén teljes megelégedésre énekelte a bágyadtan tartott szerepet pedig igen természetes szerénységgel és tapintattal megértve, ehhez mértén decensen minden ríktó kikapóság nélkül játszotta. Cservári Ilon és Marczéni csendes fiasokját congruenter csendes hallgatással illetjük. Makó jó sheriff volt, csakhogy túlságos nagy non chalanceval támaszkodott egynehány már ismert operette-alakításához. A két tolvajt Rónaszéki és Mezey személyesítette minden hatás nélkül. Rónaszéki mindig csak külsőségre — az ábrázat és grimace véletlenségére — építi alakításait, melyek első pár látásra megvesztegetnek, tévűra

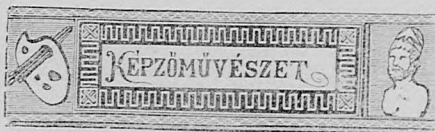
is vezetnek, de idő folytán kijózanítanak és az alakításoknak szigorúbb megvizsgálására vezetnek. Innen a látszólagos inkonzekvenencia, melyet Rónaszéki meg-bírálásánál sokszor elkövetnek. Mezey pedig egyenesen nem operette-komikus. Fanyar hangja, valójának érdekessége, a melegséget és a burleszk komikum egészen sajátos jóízű keverékét soha el nem találó kedélykinyomatának hiánya más szerepkörre utalják, melyekben sohasem vontuk meg tőle az elismerést. Említsük meg még Komley éji örét is, ki egyéniségének néhány eredeti vonását kölcsönözte szerepének. — A «Hamupipő»-kén kívül e héten még egy második ujdonsága is volt a színháznak: «Szemesnek áll a világ», vígjáték 3 felvonásban egy elő-játékkal, Luigi Bellotti-Bontól, melyet Övály fordított magyarra. Azt mondják, hogy Övály úr egy csomó, olaszból fordított darabot adott át a várszínház igazgatóságának és ez magában csak várakozást keltő lehet, mert nálunk minden európai nemzet színirodalmát jobban ismerik az olaszénál; de ha az első, mit a csomóból bemutatnak egyszersmind a legjobbat is jelenti, akkor azt hisszük, hogy nem alaptalan az a remény, miszerint — legalább Övály úr fordításából — az olasz színirodalomból többet nem fognak velünk megismertetni. A «Szemesnek áll a világ» minden inkább, mint vígjáték. Komikus alakoknak vagy helyzeteknek, melyek alakokat komikussá tehetnek, még csiráját sem találjuk e darabban; még a kedély melegsége is csak itt-ott bukkan elő és egy grisette lelkéből tör elő legerősebben, egy olyan teremtes szívből, a ki csak arról győző meg-bennünket, hogy nincs is szíve és a mi érzelmeit hajtja az csak mámor, az érzékiség mámor, mely a vért szokta gyorsan hajtani. Ilyen úton indul a darab s bár elég gyorsan, de minden bonyodalom nélkül ér el céljához — s ez nem más, mint: szemesnek áll a világ!... Valóban e vígjátékban semmi sincs abból, a mit törekvésnek, küzdelemnek, célznak szokás nevezni; e darabban nincs az alakoknak komoly, drámai törekvése, csak az írónak van tendenciája és ezért mutat be két fiatal embert, kik közül az egyik a komoly életet komolynak veszi, a másik pedig fumigálva minden komolyságot, azon elvet imádja, hogy csak az boldogul, ki mások értelmét megnyeri, legyen az eszköz bárminő. És a harmadik felvonás végén kimondják a tanulságot, a darab címét. E kardinális hibák mellett nem vitatható el azonban, hogy e vígjáték írója úgy ismeri a színpadot és a drámai technika törvényeit, mint alig a legkiválóbb francia vígjátékíró. Minden felvonása egy kerek egész; soha egy lépéssel nem ingadozik oldalt és sietve megy előre. Valóban a vígjátéknak, mint színműnek sok gyengéjét fedlertethette volna el a darab természetes folyásának megfelelő folyékony, gyors előadás. De Beödy (Oldradi marquis) ép az utolsó felvonásban, hol a gördülékenység a jellemek sorsa is követeli, oly üres pöffeszkedéssel perorált Perelli Jenőnek (miért nem Eugenio, fordító úr?) (Szirmai), hogy egyáltalában nem láttuk szükségesnek, miért beszél ez félmondatokban, hisz még a marquis úrnak fele-

letet méltóztatott adni, ez ugyan elmondhatta volna törül hegyre mind azt, a mi a lelkét nyomja. A többi szereplő többé-kevésbé ügyesen állta meg helyét. *Szirmái*-nak (Perelli Jenő) volt néhány sikerült jelenete; így a harmadik felvonásban, mikor a miniszternek élete történetét beszéli el, jelesen játszott és ebből is tanúságot meríthet arra, hogy csak a szív szava hat. A megelőző erőltetett könyárvizet, az ordító színpalást és helyenként hamis és indokolatlan érzelem-bugyborékolást mint hasznátalan színpadi talmi-művészetet semmibe sem vesszük. *Makónak* (Perelli Giacomo) midőn erőnek erejével jó jellem színész is akar lenni, hasonlóképen csak ezt mondhatjuk. A jellem színésznek a szívhez kell szólnia, de *Makónak* csak arra van tehetsége, hogy kacagtasson; külsőleg (hisz ő értelmes színész) ügyesen is mutatta be a szerencsétlen apát, csak hogy kár volt azt a kissé tolakodó realiztikára való törekvés által rontani. Valamint kevesebb több lett volna. *Benedek Gyula* (De Rosa Romeo), *Fenyvesi* (Bernát házi úr), *Réthey* (Valveyra gróf) dicséretesen álltak meg helyüket, különösen *Réthey* most újabban nemcsak arról tett tanúságot, hogy értelmes, de arról is, hogy distinguált színész. *Szó Irma* (Mari) ügyes, elegáns grisetta volt, csak egy hiányzott belőle, nagyon kirívóan a chic! ez a megmagyarázhatatlan valami teszi a grisetett első sorban griseté. *Balogh Etel* (Mari) értelemmel játszott végig a szerelméért küzdő és a nyomorban is megtörhetetlen szívű leányt. B. S. R.

— NÉMET SZÍNHÁZ. *Sardou* Fedorájával másodszer próbálkozott meg a színház komolyabb feladattal. A maitre de forge gyengé előadása után a szerdai Fedoraelőadás jóval nagyobb sikerben részesült, habár ez is messze túlhaladja a társulat képességeit, vagyis inkább a cím- és a párhuzamos szerep személyesítőinek erejét. Nem mondhatjuk ugyan, hogy *Kronau* k. a. a pesti első német Fedóra rosszul játszotta a nagy és fárasztó szerepet. Nem. Sőt még ha azt mondjuk, hogy jól játszotta, még akkor sem mondtunk sokat, tudva hogy oly szereppel van dolgunk, melynél a középszerű egyenlő a semmivel. És *Kronau* k. a. nem igen emelkedett ki a középszerűségből már fizikumánál fogva sem. Nem képes azt a valódi, impozás drámai hangot adni, mely előre sejteti, hogy ez a színész nő áthatotta a szerep lelkét, melynek hivatása nagy szenvedélyek kataraktjai között hánytorgatni, ezekkel küzdve vagy győzni vagy nagyszerűen elveszni. Ezt a benyomást *Kronau* k. a. Fedorája nem gyakorolta senkire, sőt gyakran egész hamis felfogással vagy inkább a konvencionális deklamáló, hatásvadászó hangfordulatokkal egészen banális force-szeppé fokozta le Fedorát. *Blasel* úr Iparollja sokkal jobb volt. Már külsőleg is igen szerencsésen mutatta be magát, aztán a szerep természetes, sokkal józanabb kidolgozása nem is igényel olyan felcsigázott követelményeket, mint Fedoráé, mely a modern tragikák valóságos veszszóparipája. *Blasel* úr alaphangja helyesen kidolgozott volt. Ebből aztán nemes mérséklettel ment át a magasabb régiókba, mely még a katasztrófális pillanatokban

sem hagyta el és így egységes, kerek a mellett erőteljes drámai alakot tudott teremteni. *Werra* k. a. *Soukareff* grófné szerepének néhány monumentumát kelősen használta ki. *Liebbart* rokonszenves *De Siriet* fét volna, ha a sügővel nem élt volna nyílt viszályban.

— A NÉPSZÍNHÁZ LEGKÖZELEBBI ÚJDONSÁGA *Gerő Károly* «Vadgalamb» című népszínművéből — melynek költői szépségéhez színházi körökben sok reményt kötnek — már folynak a próbák. A darabhoz a zenét hírneves dalköltőnk, *Szentirmay Elemér* írta, ki a «Harmonia» kiadásában «Szívhullámok» cím alatt megjelent dalait is, e valódi gyöngyeit a népdalköltészetnek, belévette a zenébe. Ezenfelül írt még 10 szebbnél-szebb új dalt a darabhoz, melyek szintén a «Harmonia» kiadásában fognak megjelenni. A kik a népszerű s termékeny dalköltő e zenéjét hallották, attól nagy hatást várnak.

AZ OPERAHÁZ FALFESTMÉNYSZEMLÉNYEI.

Székely Bertalan.

A FŐBEJÁRATNÁL levő belső folyosó, hazánknak e legjelesebb történelmi festője által van díszítve. Nemzeti muzeumunk több becses művet bir mesterünkötől, melyek kiváló kompozíciói alakításuk s lélkimeretes befejezettségüknek fogva valódi műbecsesek bírók. Művein a renaissance nagymesterének szelleme tükröződik vissza, kiknek remek alkotásait behatóan tanulmányozván, magáévá tette a művészetnek azt a fenségét, mely maradandó becsűvé avatja termelvényeit.

Vannak festők, kik műveikben csupán külsőségek által, mintegy erőszakkal akarnak hatni; a színéssel vakítanak, illuminálnak s a színhatást és a technika bravúráját csak lampionokként használják, hogy eloszlassák azokkal a különben tökéletlenségek homályát. De ha nem vesszük figyelembe a színeket, feltűnik előtűnik a rajz s talán a kompozíció silány-sága is.

Székely nem tartozik azok közé, kik a külső máznak ragyogó burkába fojtják a művészetet; ő az igaznak híve s az igazban keresi az eszményi szépet. Céljainak eléréséhez nem keres mellékútakat, hanem egyszerű s értelmes, de mindamelllett ideális fölfogásban tárja elénk művészetét, melynek tisztasága és igaz volta oly sok gyönyört képes nyújtani az ép érzékű szemlélőnek.

Művészeti iránya a hazai festők közül leginkább megegyezik *Lotzéval*. A kompozíciói alakítás, a cselekvénynek egyszerű s értelmes kifejezése, a színésznek alaphangulata a két művésznél majdnem azonos.

De ha már hasonlatról van szó s *Lotz* művészi szerénységéről megemlékeztünk, úgy lehetetlen elhallgatnunk *Székelynek* is eme tulajdonságát. Ő is egyike azon keveseknek, ki csupán művészeti ideáljának megvalósítása s nem a reklámok nagy dobja által akar elismertté lenni.

S napjainkban, midőn a reklám, a konkurrenzia s a híresedni vágyás árja ragadja az emberiség nagy tömegét, valóban nem méltányolhatjuk eléggé, ha valaki az ár ellen úszva, megtartja művészetének eszményiségét, tisztaságát, hogy úgy mondjam — ártatlanságát s lemond arról a vágyról, hogy nevét a kicsiny kunyhóban s a nagy palotában egyszerre, még életében hangoztassák. De a lemondásra megadja az erőt művészetének önzetlen becsülése s az ideál, mely uralkodik az ember önszeretete fölött.

Míg *Munkácsynak* egy gyermekes kis rajzáról falragaszok jelentik, hogy «már nyomják» s «mit nyomnak már?» — addig *Székely szerényen*, visszavonultan festi történelmi képét, mely idővel bizonyosságot tehet arról, hogy maradandó becsű mű csak az lehet, melyben az igaznak nyilvánulása leginkább érvényre van emelve s nem az, melyet a pillanatnyi fölhevülés s az érdek emberei könynyelműen kikiáltanak.

Székely festészeti irányának jellemzésére nézve óhajtottam ezeket felemlíteni, amennyiben az operaház falaira festett műveinek felfogását s kivételét ezen alapon inkább megismerhetjük. Mint említém, azok a főbejárat mellett levő folyosó falain vannak; részben a plafondon, részben pedig az oldalfalakon.

A mezők, melyekbe *Székelynek* festenie kellett, meglehetősen komplikált alakúak; de mindamelllett azokat oly alakokkal töltötte be, melyek az egészre nézve egy összefüggő eszmét fejeznek ki.

A plafon g négyszögletes mezőre van felosztva; *Székely* mindegyikbe egy-egy Műsát festett. A két hosszabb oldalfalnak T alakú mezőben két-két alakból álló Amorett csoportok vannak, melyek a Műsáktól jobbra és balra, bizonyos összefüggést képeznek azokkal. A két kisebb oldalfal felső részén van egy-egy félkör, melyekbe három-három alakból álló Amorett csoportok vannak festve.

A műsák a négyszögekben akként vannak elhelyezve, hogy e teret kellően betöltik s testöknek csupán felső része látható. Öltözékük különféle színű draperiákból áll. Hivatásuk nincs valamely különös ismertető jel által kitüntetve, hanem a hirdető, a gyönyörködtesítő, a kedves, az örvendő, az éneklő, a tánczot kedvelő, az ének kedvelő, a mennyei és a széphanjú, leginkább az Amorettek mozdulatai által nyeri kifejezését.

A gyermek alakok igen szépen vannak csoportosítva, mely csoportoknak megannyi változata igen előnyösen tünteti fel a művész alakító képességét. Gyermekalakjai *Correggio* szellemében vannak felfogva; s mégis a közönség sympathiája nem nyilvánul azok iránt. Lehet, ha a gyermekfejek hajjal volnának dekorálva, talán megnyerőbbek lennének, mert most a fürtöket annyira nélkülözik, hogy újszülött gyermekhez hasonlók; pedig ezek már játszadoznak, ugrálnak, tehát kell, hogy megfelelő hajzattal is birjanak. A színhangulat, különösen az árnyékfoltoknak felosztás igen előnyös; bár a két félkörben levő Amoretteknél csak is a csoportosítást és a rajzot méltányolhatjuk, mert színen teljesen élettelenek vagy helyesebben — természetellenesek.

Székely e két félkör alakú festményénél ügylatszik a távoli hatásra számított, mert színfoltjait szélesen kezelte; azonban a folyosó rövid, a plafond pedig alacsony s így nincs meg a széles kezelés és a néző távolsága között a kellő arány. Azért jöhetett létre a hiba, hogy az alakok mögött levő felhőzet csak fehér festék maradt, az alakok pedig sárga foltok.

E két kép kivételével a többi igen sikerülteknek kell tartanunk s csak sajnálatunkat fejezhetjük ki a felett, hogy jeles művésznünknek nem lehetett alkalma a Lotz vagy Than falainak megfelelő területeket betölteni, a midőn alakító képességét még inkább érvényesíthette volna.

Az Olympusról végre alászállottunk a lépcsőházba; ez alkalommal tehát betérünk a királyi lépcsőházba is, melynek a földszinten levő oldalfalai Kovács Mihály által vannak díszítve. Festményei kör alakba foglalt Amoretteket ábrázolnak, kezeikben egy-egy hangszerral.

Már a tárgy egyszerűségénél fogva is, nem lehet szó valamely nagyobb szabású eszmei megoldásról; csupán az Amoretteknek mikénti alakítása iránt tehetünk megjegyzéseket. Daczára azonban, hogy csak az utóbbiban keressük Kovács művészetét, a bírálat reá nézve még sem lehet kedvező. Amoretteiben nincs meg a naiv gyermeki mozgás, hiányzik belőlük az elevenség. Ettől eltekintve, a grupp és rajz teljesen gyöngé.

De íme, végére értünk azon festményeknek elősorolásával, melyek a színházat látogató közönség részéről megtekinthetők; most már teljességgel nincs egyéb hátra, minthogy az általam megbírált festmények felőli nézeteim a műértő közönség véleményével megegyezők legyenek.

CASTOR.

A SEDELMAYER-KIÁLLÍTÁS BÉCSBEN.

SEDELMAYER CHARLES, a hírneves párisi műkereskedő, a jelen kiállítással akarja bemutatni a Párisban élő osztrák és magyar festőművészeket, az az osztrák-magyar Páris. Az eszme valóban szép és nem eléggé dicsérhető, mert ismert művészeinket kívül olyanok is be lettek mutatva, a kik eddig vajmi keveset voltak ismeretesek. Persze, édes kevesen vannak képviselve ezek az osztrák-magyar művészek és ha hozzá tesszük azt is, hogy ezen kevés közül is csak nagyon kevés bírta esetjét a mindennapiasság niveauján felül emelni, akkor már beigazoltuk azt is, hogy a kiállítás a feszült várakozásnak nem birt megfelelni.

Hét termet foglal el a kiállítás, melyek egyikét Munkácsy képei okkupálják. Ott a *«Krisztus Pilátus előtt»*, ennek átellenben *«Krisztus a Kálvárián»* című képe, míg a két oldalfalat többi, kisebb munkái foglalják el. *«Krisztus Pilátus előtt»* című munkájával Munkácsy annak idejében jogos szenzációt keltezt, de művészetének hévmérőjén jóval alább szállott a higany, midőn *«Krisztus a Kálvárián»* ez. munkájával lépett a nyilvánosság elé. A mestertől haladást vártunk és ő hanyatlott, tudjuk ezt jól, ismeri a közönség ezen két képet is, s így mi nem is szorítokunk a

kritika megírásánál másra, mint többi munkái ismertetésére. Ott van például. *«A falu hőse»*, Munkácsy legújabb munkája, melyet csak röviden ezelőtt fejezett be a mester.

Egy korcsmai jelenetet ábrázol; egy parasztlány (a falu hőse) birkózni készül egy tricotba öltözött legénnyel (alkalmasint komédiással) s a sok néző a két egyént körülveszi. Itt Munkácsy új téren lépett fel, tárgyát a magyar életből merítette s lássuk csak, hogyan dolgozta fel tárgyát. Köszönjük a mesternek, hogy egyszer ismét népünk életéből vetett egy jelenetet vászonra, de elismeréssel nem tudunk lenni irányában. A tárgy, melyet választott, megköveteli, hogy a publikálás előtt tanuljuk meg és csakis tökéletes ismeret után örökítsük meg. Es éppen a magyar népelet egyszerű humorában, jellemében és jellegében olyan, hogy alapos tanulmány nélkül sehogysem adható vissza. Itt már nem elégséges a művészi tehetség, az inspiráció és alkotó tehetség nagysága; itt kell, hogy speciálitást jegyünk, úgy mint *Defregger* az ő tiróli alkotásaiban.

Ha *Mikszáth* Kálmán életét a külföldön töltötte volna, azért író lesz; mert annak született. De lett-e volna belőle ama zamatos, humoros népiró, azt kötve hiszünk, mert nemzete, népismerte távol lett volna tőle. Így vagyunk *Munkácsyval* is. O sokkal kevesebb időt töltött hazájában, semhogy a népet, ennek humorát és egész lényét lélektanilag hűséggel képes lenne megörökíteni és így *Munkácsy* ezen munkájával csakugyan azt bizonyította be, hogy nem ismeri hazáját. Érezzük e vád súlyát, tudjuk, hogy ezzel sokat mondtunk; de nem lehetett másként nyilatkoznunk. Hol ezen a képen az a találó magyar jellem? hol az a megkapó realistikus igazság? Sehol! Hol benne az a pezsgő magyar élet, mely az ily képeket jellemezni van hivatva, és hol a típus? Hisz ezek az arcok nem is magyar arcok, hisz ezek nem is élnek! És valóban, ha ezen arcokat és a Krisztusképeken levőket hasonlítjuk össze, akkor látjuk csak a nagy contrastot. Ott a keleti arcok élnek, lelket lehelt a mester beléjük, míg itt mindez hiányzik és ezen felül feltűnő hiányosan vannak meg-rajzolva.

«A két család» mely egy úri és egy kutyacsaládöt mutat egy salonban, valamint *«A dajka»*, ki egy teremben a csecsemőt szoptatja, míg az anya boldogságtól sugárzó arcát a kisedd fölé hajtja, pompás két kép, és berendezését, illetve a dekorációt tekintve, a legigényteljesebb inyenczet is kielégítene. A két kép tele van egészséges humorral, a stáflaget pompás aldekoráció és vörös szőnyeg képezi kellemes harmóniában.

«A parkban» című zölddel zöldben festett munka nem kiváló mű, de azt jóval túlszárnyalja *«A luxemburgi tájkép»*, mely *Munkácsy*nak a tájképfestészet terén nevet csinálna, ha már nem lenne. Az üde színeket jól megválasztotta és nagyon ügyesen használta fel.

Tudvalevőleg eddig a *«Krisztus Pilátus előtt»* című munkája a legremekbebb. Habár *Munkácsy* azóta nem halad, tudjuk jól, hogy haladni fog, haladnia kell; mert még nem forrt ki és a tökélyt még csak

ezután fogja elérni, minthogy a nagy *Munkácsy* meg mindig nem az, a mivé meg ezután lennie kell.

Charlemont Ede általában gyönyörű munkákat állított ki, melyek közül leginkább *«A zserályor az alhambrában»* című válik ki. *Charlemont* nemcsak művészetének, de a mór stílnak is alapos ismerője lehet, mert az ilyen stíli stáflaget olyan technikai és művészi hűséggel festette, hogy akár a granadai alhambra egyik részletét véljük előttünk látni. Művészi sikere mellett nagyon lelkiismeretes festőnek is látszik lenni és nagyobb súlyt fektet a részletek pontos és hű kidolgozására, mint sok más művész. Ezen lelkiismeretes hűség és pontosság többi munkáin is tapasztalható, mint *«A kigyószelídítő»* és *«Faure, párisi énekes arczpe»*, melyek mind a fiatal, üde erő csíráját hordják magukban.

Jettel Jenőti *«A normanni parasztlóvar»* pompás kis kép, de *«A magyar tájkép általokkal»* a címnek nem felel meg. Miért «magyar» tájkép? kérjük. Az a pár díszítő, kecske, liba, vagy a víz magyar a képen? Sajátságos, hogy némelyek a címválasztásban sem tudnak elég ügyesen eljárni. A kép, mely különben sem jó, nevetségessé válik a jogtalan és alaptalan cím miatt.

Pettenkofen Ágost lovag két kedves képpel mutatta be szép tehetségét. Az egyik képet: *«Sebesültek szállítása»*, az 1849-iki magyar forradalomból merítette, a másik kép címe: *«Párba alatti»*, s ez utóbbi pastellfestmény. A művésznek sikerült a két képben az igazat és valót mesterkéletlen pompájában elénk tárni, és a második teremnek valódi díszet képezi e két kép. *Pettenkofen* a lelkiismeretes kidolgozás tárgyában *Charlemonttal* versenyez s ez dicsőségére legyen mondva; mert ha ezt túl nem is szárnyalja, mögötte sem marad. A tiszta előadás, a kompozíció nagyszerűsége, a színek üdesége, a könnyed, kitűnő rajz a legkellemesebb hatást idézik elő s ez az, a mivel a közönséget gyorsan megnyerte. Mi még azt a pastellfestményt többre becsüljük, mint a másikat, *Pettenkofen* itt sikeresebben is működött. Maga a pastellfestészet nem igen régi. Csak a 17. században kezdetek vele dolgozni és a 18. században volt virágkora. Jelenleg az ilyen festmények legjelentékenyebb gyűjteménye a drezdai múzeumban létezik.

Révész Imre, *Munkácsy* geniális tanítványa, szintén egy képet állított ki és éppen elegendő arra, hogy megismerjük azon *Révész* haladását, kinek kiváló tehetségét, törekvő szorgalmát már bécsi működése alatt ismertük. És nem csalódtunk benne! *«A kedvencz»* a címe esinos festményének. Egy junói termetű, fenséges hölgyalak áll az ízlésesen dekorált és szőnyegekkkel bevont szobában, az üres madárkalitka előtt, kezében tartja kedvenczét, a madarat és rálehel a szeretet igaz csókját. A sympathikus alak, a kedves, kellemes arc mindazt magában foglalja, illetve kifejezi, a mit ily szűzies lány érez egy gyenge madárka irányában. Abban az arcban több van kifejezve a szeretetnél, abból a szív és lélek jósága beszél egyszerű, természetes, de meghatározó szavakkal.

NYÁRI SÁNDOR.

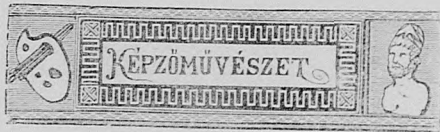
Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság nyomása.

letet méltóztatott adni, ez ugyan elmondhatta volna törül hegyre mind azt, a mi a lelkét nyomja. A többi szereplő többé-kevésbé ügyesen állta meg helyét. *Szimai*-nak (Perelli Jenő) volt néhány sikerült jelenete; így a harmadik felvonásban, mikor a miniszternek élete történetét beszéli el, jelesen játszott és ebből is tanúságot meríthet arra, hogy csak a szív szava hat. A megelőző erőltetett könyárvizet, az ordító színpalást és helyenként hamis és indokolatlan érzelem-bugyborékolást mint haszontalan színpadi talmi-művészetet semmibe sem vesszük. *Makónak* (Perelli Giacomo) midőn erőnek erejével jó jellem színész is akar lenni, hasonlóképen csak ezt mondhatjuk. A jellem színésznek a szívhez kell szólnia, de *Makónak* csak arra van tehetsége, hogy kaczagtasson; külsőleg (hisz ő értelmes színész) ugyesen is mutatta be a szerencsétlen apát, csak hogy kár volt azt a kissé tolakodó realiztikára való törekvés által rontani. Valamint kevesebb több lett volna. *Benedek Gyula* (De Rosa Romeo), *Fenyvesi* (Bernát házi úr), *Réthei* (Valveyra gróf) dicséretesen állták meg helyüket, különösen Réthey most újabban nemcsak arról tett tanúságot, hogy értelmes, de arról is, hogy distinguált színész. *Szó Irma* (Mari) ügyes, elegáns grisetta volt, csak egy hiányzott belőle, nagyon kirívóan a chic! ez a megmagyarázhatatlan valami teszi a grisetta első sorban grisetta. *Balogh Erel* (Mari) értelemmel játszott végig a szerelmeért küzdő és a nyomorban is megtörhetetlen szívű leányt. B. S. R.

— NÉMET SZÍNHÁZ. *Sardou Fedorájával* másodszer próbálkozott meg a színház komolyabb feladattal. A maitre de forge gyengé előadása után a szerdai Fedoraelőadás jóval nagyobb sikerben részesült, habár ez is messze túlhaladja a társulat képességeit, vagyis inkább a cím- és a párhuzamos szerep személyesítőinek erejét. Nem mondhatjuk ugyan, hogy *Kronau* k. a. a pesti első német Fedóra rosszul játszotta a nagy és fárasztó szerepet. Nem. Sőt még ha azt mondjuk, hogy jól játszotta, még akkor sem mondunk sokat, tudva hogy oly szereppel van dolgunk, melynél a középszerű egyenlő a semmivel. És *Kronau* k. a. nem igen emelkedett ki a középszerűségből már fizikumánál fogva sem. Nem képes azt a valódi, impozás drámai hangot adni, mely előre sejteti, hogy ez a színész az áthatotta a szerep lelkét, melynek hivatása nagy szenvedélyek kataraktjai között hánytorgatni, ezekkel küzdve vagy győzni vagy nagyszerűen elveszni. Ezt a benyomást *Kronau* k. a. Fedorája nem gyakorolta senkire, sőt gyakran egész hamis felfogással vagy inkább a konvencionális deklamáló, hatásadászó hangfordulatokkal egészen banális force-szerreppé fokozta le Fedorát. *Blasel* úr *Iparollja* sokkal jobb volt. Már külsőleg is igen szerencsésen mutatta be magát, aztán a szerep természetes, sokkal józanabb kidolgozása nem is igényel olyan felcsigázott követelményeket, mint Fedoráé, mely a modern tragikák valóságos veszszőparipája. *Blasel* úr alaphangja helyesen kigondolt volt. Ebből aztán nemes mérséklettel ment át a magasabb régiókba, mely még a katasztrófális pillanatokban

sem hagyta el és így egységes, kerek a mellett erőteljes drámai alakot tudott teremteni. *Werra* k. a. *Soukareff* grófné szerepének néhány monumentumát kellően használta ki. *Liebbart* rokonszenves *De Siriet* tett volna, ha a sűgővel nem élt volna nyílt viszályban.

— A NÉPSZÍNHÁZ LEGRŐZEBLEBBI ÚJDONSAGA *Gerő Károly* «Vadgalamb» című népszínművéből — melynek költői szépségéhez színházi körökben sok reményt kötnek — már folynak a próbák. A darabhoz a zenét hírneves dalköltőnk, *Szentirmay Elemér* írta, ki a «Harmonia» kiadásában «Szívullámok» cím alatt megjelent dalait is, e valódi gyöngyeit a népdalköltészetnek, belévette a zenébe. Ezenfelül írt még 10 szebbnél-szebb új dalt a darabhoz, melyek szintén a «Harmonia» kiadásában fognak megjelenni. A kik a népszerű s termékeny dalköltő e zenéjét hallották, attól nagy hatást várnak.

AZ OPERAHÁZ FALFESTMÉNYEI. Székely Bertalan.

A FŐBEJÁRATNÁL levő belső folyosó, hazánkban e legjelesebb történelmi festője által van díszítve. Nemzeti muzeumunk több becses művet bir mesterünkől, melyek kiváló kompozíciói alakításuk s lélkimeretes befejeztségükkel fogva valódi műbecselel bírók. Művein a renaissance nagymestereinek szelleme tükröződik vissza, kiknek remek alkotásait behatóan tanulmányozván, magáévá tette a művészetnek azt a fenségét, mely maradandó becsűvé avatja termelvényeit.

Vannak festők, kik műveikben csupán külsőségek által, mintegy erőszakkal akarnak hatni; a színekkel vakítanak, illuminálnak s a színhatást és a technika bravúrját csak lampionokként használják, hogy eloszlassák azokkal a különben tökéletlenségek homályát. De ha nem vesszük figyelembe a színeket, feltűnik előtűnik a rajz s talán a kompozíció silánysága is.

Székely nem tartozik azok közé, kik a külső máznak ragyogó burkába fojtják a művészetet; ő az igaznak híve s az igazban keresi az eszményi szépet. Céljainak eléréséhez nem keres mellékutatkat, hanem egyszerű s értelmes, de mindaméltal ideális fölfogásban tárja elénk művészetét, melynek tisztasága és igaz volta oly sok gyönyört képes nyújtani az ép érzékű szemlélőnek.

Művészeti iránya a hazai festők közül leginkább megegyezik *Lotzéval*. A kompozíciói alakítás, a cselekvénynek egyszerű s értelmes kifejezése, a színésznek alaphangulata a két művésznél majdnem azonos.

De ha már hasonlatról van szó s *Lotz* művészi szerénységéről megemlékeztünk, úgy lehetetlen elhallgatnunk *Székelynek* is eme tulajdonságát. Ő is egyike azon keveseknek, ki csupán művészeti ideáljának megvalósítása s nem a reklámok nagy dobja által akar elismertté lenni.

S napjainkban, midőn a reklám, a konkurrenczia s a híresedni vágyás árja ragadja az emberiség nagy tömegét, valóban nem méltányolhatjuk eléggé, ha valaki az ár ellen úszva, megtartja művészetének eszményiségét, tisztaságát, hogy úgy mondjam — ártatlanságot s lemond arról a vágyról, hogy nevét a kicsiny kunyhóban s a nagy palotában egyszerre, még életében hangoztassák. De a lemondásra megadja az erőt művészetének önzetlen becsülése s az ideál, mely uralkodik az ember önszeretete fölött.

Míg *Munkácsynak* egy gyermekes kis rajzáról falragaszok jelentik, hogy «már nyomják» s «mit nyomnak már?» — addig *Székely* szerényen, visszavonultan festi történelmi képét, mely idővel bizonyosságot tehet arról, hogy maradandó becsű mű csak az lehet, melyben az igaznak nyilvánulása leginkább érvényre van emelve s nem az, melyet a pillanatnyi fölhevülés s az érdek emberei könnyelműen kikiáltanak.

Székely festészeti irányának jellemzésére nézve óhajtottam ezeket felemlíteni, amennyiben az operaház falaira festett műveinek felfogását s kivitelét ezen alapon inkább megismerhetjük. Mint említém, azok a főbejárat mellett levő folyosó falain vannak; részben a plafondon, részben pedig az oldalfalakon.

A mezők, melyekbe Székelynek festenie kellett, meglehetősen komplikált alakúak; de mindaméltal azokat oly alakokkal töltötte be, melyek az egészre nézve egy összefüggő eszmét fejeznek ki.

A plafon a négyszögletes mezőre van felosztva; Székely mindegyikbe egy-egy Múzsát festett. A két hosszabb oldalfallal alakú mezőiben két-két alakból álló Amorett csoportok vannak, melyek a Múzsától jobbra és balra, bizonyos összefüggést képeznek azokkal. A két kisebb oldalfal felső részén van egy-egy félkör, melyekbe három-három alakból álló Amorett csoportok vannak festve.

A múzsák a négyszögekben akként vannak elhelyezve, hogy e teret kellően betöltik s testöknek csupán felső része látható. Öltözékük különféle színű draperiákból áll. Hivatásuk nincs valamely különös ismertető jel által kitüntetve, hanem a hirdető, a gyönyörködető, a kedves, az örvendő, az éneklő, a tánczot kedvelő, az ének kedvelő, a mennyei és a széphanjú, leginkább az Amorettek mozdulatai által nyeri kifejezését.

A gyermek alakok igen szépen vannak csoportosítva, mely csoportoknak megannyi változata igen előnyösen tűnteti fel a művész alakító képességét. Gyermekalakjai *Correggio* szellemében vannak felfogva; s mégis a közönség sympathiája nem nyilvánul azok iránt. Lehet, ha a gyermekfejek hajjal volnának dekorálva, talán megnyerőbbek lennének, mert most a fűrtöket annyira nélkülözik, hogy újszülött gyermekhez hasonlók; pedig ezek már játszadoznak, ugrálnak, tehát kell, hogy megfelelő hajzattal is birjanak. A színhangulat, különösen az árnyékfoltoknak felosztás igen előnyös; bár a két félkörben levő Amoretteknél csak is a csoportosítást és a rajzot méltányolhatjuk, mert szintben teljesen élettelenek vagy helyesebben — természetellenesek.

Székely e két félkör alakú festményénél ügylatszik a távoli hatásra számított, mert színfoltjait szélesen kezelte; azonban a folyosó rövid, a plafond pedig alacsony s így nincs meg a széles kezelés és a néző távolsága között a kellő arány. Azért jöhetett létre a hiba, hogy az alakok mögött levő felhőzet csak fehér festék maradt, az alakok pedig sárga foltok.

E két kép kivételével a többi igen sikerülteknek kell tartanunk s csak sajnálatunkat fejezhetjük ki a felett, hogy jeles művésznőknek nem lehetett alkalma a Lotz vagy Than falainak megfelelő területeket betölteni, a midőn alakító képességét még inkább érvényesíthette volna.

Az Olympusról végre alászállottunk a lépcsőházba; ez alkalommal tehát betérünk a királyi lépcsőházba is, melynek a földszinten levő oldalfalai Kovács Mihály által vannak díszítve. Festményei kör alakba foglalt Amoretteket ábrázolnak, kezeikben egy-egy hangszerrel.

Már a tárgy egyszerűségénél fogva is, nem lehet szó valamely nagyobb szabású eszmei megoldásról; csupán az Amoretteknek mikénti alakítása iránt teherünk megjegyzéseket. Daczára azonban, hogy csakis az utóbbiban keressük Kovács művészetét, a bírálat reá nézve még sem lehet kedvező. Amoretteiben nincs meg a naiv gyermeki mozgás, hiányzik belőlük az elevenség. Ettől eltekintve, a grupp és rajz teljesen gyöngö.

De íme, végére értünk azon festményeknek elősorolásával, melyek a színházat látogató közönség részéről megtekinthetők; most már teljességgel nincs egyéb hátra, minthogy az általam megbírált festmények felőli nézeteim a műértő közönség véleményével megegyezők legyenek.

CASTOR.

A SEDELMAYER-KIÁLLÍTÁS BÉCSBEN.

SEDELMAYER CHARLES, a hírneves párisi műkereskedő, a jelen kiállítással akarja bemutatni a Párisban élő osztrák és magyar festőművészeket, az az osztrák-magyar Páris. Az eszme valóban szép és nem eléggé dicsérhető, mert ismert művészeinket kívül olyanok is be lettek mutatva, a kik eddig vajmi keveset voltak ismeretesek. Persze, edes kevesen vannak képviselve ezek az osztrák-magyar művészek és ha hozzá tesszük azt is, hogy ezen kevés közül is csak nagyon kevés birta esetjét a mindennapiasság niveauján felül emelni, akkor már beigazoltuk azt is, hogy a kiállítás a feszült várakozásnak nem birt megfelelni.

Hét termet foglal el a kiállítás, melyek egyikét Munkácsy képei okkupálják. Ott a «Krisztus Pilátus előtt», ennek átellenben «Krisztus a Kálvárián» című képe, míg a két oldalfalat többi, kisebb munkái foglalják el. «Krisztus Pilátus előtt» című munkájával Munkácsy annak idejében jogos szenzációt keltett, de művészetének hévmérőjén jóval alább szállott a higany, midőn «Krisztus a Kálvárián» cz. munkájával lépett a nyilvánosság elé. A mestertől haladást vártunk és ő hanyatlott, tudjuk ezt jól, ismeri a közönség ezen két képet is, s így mi nem is szorítokunk a

kritika megírásánál másra, mint többi munkái ismertetésére. Ott van például. «A falu hőse», Munkácsy legújabb munkája, melyet csak röviden ezelőtt fejezett be a mester.

Egy korcsmai jelenetet ábrázol; egy parasztlány (a falu hőse) birkózni készül egy tricotba öltözött legénnyel (alkalmasint komédiással) s a sok néző a két egyént körülveszi. Itt Munkácsy új téren lépett fel, tárgyát a magyar életből merítette s lássuk csak, hogyan dolgozta fel tárgyát. Köszönjük a mesternek, hogy egyszer ismét népünk életéből vetett egy jelenetet vászonra, de elismeréssel nem tudunk lenni irányában. A tárgy, melyet választott, megköveteli, hogy a publikálás előtt tanuljuk meg és csakis tökéletes ismeret után örökítsük meg. És éppen a magyar népelet egyszerű humorában, jellemében és jellegében olyan, hogy alapos tanulmány nélkül sehogysem adható vissza. Itt már nem elégséges a művészi tehetség, az inspiráció és alkotó tehetség nagysága; itt kell, hogy speciálitást jegyünk, úgy mint Defregger az ő tiróli alkotásaiban.

Ha Mikszáth Kálmán életét a külföldön töltötte volna, azért író lesz; mert annak született. De lette volna belőle ama zamatos, humoros népiró, azt kötve hiszszük, mert nemzete, népismerete távol lett volna tőle. Így vagyunk Munkácsyval is. O sokkal kevesebb időt töltött hazájában, semhogy a népet, ennek humorát és egész lényét lélektani hűséggel képes lenne megörökíteni és így Munkácsy ezen munkájával csakugyan azt bizonyította be, hogy nem ismeri hazáját. Erezzük e vád súlyát, tudjuk, hogy ezzel sokat mondtunk; de nem lehetett másként nyilatkoznunk. Hol ezen a képen az a találó magyar jellem? hol az a megkapó realistikus igazság? Sehoh! Hol benne az a pezsgő magyar élet, mely az ily képeket jellemezni van hivatva, és hol a typus? Hisz ezek az arcok nem is magyar arcok, hisz ezek nem is élnek! És valóban, ha ezen arcokat és a Krisztusképeken levőket hasonlítjuk össze, akkor látjuk csak a nagy contrastot. Ott a keleti arcok élnek, lelket lehelt a mester belőlük, míg itt mindez hiányzik és ezen felül feltűnő hiányosan vannak megrajzolva.

«A két család» mely egy úri és egy kutyacsaládot mutat egy salonban, valamint «A dajka», ki egy teremben a csecsemőt szoptatja, míg az anya boldogságtól sugárzó arcát a kisdéd fölé hajtja, pompás két kép, és berendezését, illetve a dekorációt tekintve, a legigényteljesebb inycenzet is kielégítene. A két kép tele van egészséges humorral, a staffaget pompás aldekoráció és vörös szőnyeg képezi kellemes harmóniában.

«A parkban» című zölddel zöldben festett munka nem kiváló mű, de azt jóval túlszárnyalja «A luxemburgi tájkép», mely Munkácsynak a tájképfestészet terén nevet csinálna, ha már nem lenne. Az üde színeket jól megválasztotta és nagyon ügyesen használta fel.

Tudvalevőleg eddig a «Krisztus Pilátus előtt» című munkája a legremekkebb. Habár Munkácsy azóta nem halad, tudjuk jól, hogy haladni fog, haladnia kell; mert még nem forrt ki és a tökélyt még csak

ezután fogja elérni, minthogy a nagy Munkácsy meg mindig nem az, a mivé meg ezután lennie kell.

Charlemont Ede általában gyönyörű munkákat állított ki, melyek közül leginkább «A zserályor az alhambrában» című válik ki. Charlemont nemcsak művészetének, de a mór stylnek is alapos ismerője lehet, mert az ilyen stylű staffaget olyan technikai és művészi hűséggel festette, hogy akár a granadai alhambra egyik részletét véljük előttünk látni. Művészi sikere mellett nagyon lelkiismeretes festőnek is látszik lenni és nagyobb súlyt fektet a részletek pontos és hű kidolgozására, mint sok más művész. Ezen lelkiismeretes hűség és pontosság többi munkáin is tapasztalható, mint «A kigyószelídítő» és «Faure, párisi énekes arczpe», melyek mind a fiatal, üde erő csiráját hordják magukban.

Jettel Jenőtől «A normanni parasztlány» pompás kis kép, de «A magyar tájkép általattokkal» a címnek nem felel meg. Miért «magyar» tájkép? kérdjük. Az a pár díszítő, kecske, liba, vagy a víz magyar a képen? Sajátságos, hogy némelyek a címválasztásban sem tudnak elég ügyesen eljárni. A kép, mely különben sem jó, nevetségessé válik a jogtalan és alaptalan cím miatt.

Pettenkofen Ágost lovag két kedves képpel mutatta be szép tehetségét. Az egyik képet: «Sebesültek szállítása», az 1849-iki magyar forradalomból merítette, a másik kép címe: «Párbaj alatt», s ez utóbbi pastellfestmény. A művészek sikerült a két képben az igazat és valót mesterkéletlen pompájában elének tární, és a második teremnek valódi díszet képezi e két kép. Pettenkofen a lelkiismeretes kidolgozás tárgyában Charlemonttal versenyez s ez dicsőségére legyen mondva; mert ha ezt túl nem is szárnyalja, mögötte sem marad. A tiszta előadás, a kompozíció nagyszerűsége, a színek üdesége, a könnyed, kitűnő rajz a legkellemesebb hatást idézik elő s ez az, a mivel a közönséget gyorsan megnyerte. Mi még azt a pastellfestményt többre becsüljük, mint a másikat, Pettenkofen itt sikeresebben is működött. Maga a pastellfestészet nem igen régi. Csak a 17. században kezdetek vele dolgozni és a 18. században volt virágkora. Jelenleg az ilyen festmények legjelentékenyebb gyűjteménye a drezdai múzeumban létezik.

Révész Imre, Munkácsy genialis tanítványa, szintén egy képet állított ki és éppen elegendő arra, hogy megismerjük azon Révész haladását, kinek kiváló tehetségét, törekvő szorgalmát már bécsi működése alatt ismertük. És nem csalódtunk benne! «A kedvencz» a címe csinos festményének. Egy junói termetű, fenséges hölgyalak áll az ízlésesen dekorált és szőnyegekkkel bevont szobában, az üres madárkalitka előtt, kezében tartja kedvenczét, a madarat és rálehel a szeretet igaz csókját. A sympathikus alak, a kedves, kellemes arc mindazt magában foglalja, illetve kifejezi, a mit ily szűzies lány érez egy gyenge madárka irányában. Abban az arczban több van kifejezve a szeretetnél, abból a szív és lélek jósága beszél egyszerű, természetes, de megható szavakkal.

NYÁRI SÁNDOR.

Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság nyomása.

ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁR.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal kimutatásai szerint hazánkba évenként körülbelül másfél ezer zongora hozatik be Bécs és a külföld többi hangszertermelő piacairól.

Ezen zongorák ára fejében évenként körülbelül 600,000 forint vándorol ki az országból idegen ipartelepek gyámlatására és felvirágztatására.

A bécsi zongora-műipar nagyrészt a magyar pénznek köszöni virágzó állapotát s rohamos fejlődését több mint 200 kisebb-nagyobb gyáros nagyrészt hazánk szükségletének kielégítésére dolgozik.

S miért van ez így?

Mert hazánkban nem létezik jelenleg egyetlen nagyobb gyártelep, mely az óriási szükségletnek csekély arányban is meg tudna felelni.

Mióta a külföldön is hírnévre szert tett „Beregszászy Lajos“-féle jeles magyar zongoragyár beszüntette működését s érdemdús megalapítója visszavonult a magánéletbe, a magyar zongora-műipar továbbfejlődése is megakadt, úgy hogy jelenleg alig 30—40 drb. zongora készül tényleg hazánkban.

A magyar ipar már nagyrészt felszabadult a külföld nyomasztó befolyása alól s csak egy némelyik ága tengődik még az idegen sorvasztó behatás mellett, ezek közé tartozik a zongora műipar is.

Ezen bajon vélt segíthetni a „Harmonia“ magyar zeneművészek részvénytársulata“ midőn 60,000 frtnyi tőkével az **ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁRT**“ megalapítja, mely működését 1884. évi ápril havában megkezdette.

„Az első hazai zongoragyár“ Budapesten Huszár-tuza 7. szám alatt fekvő külön e célra berendezett nagyszerű gyárhelyiségekben készíti zongoráit, melyek orsz. nevű szaktekintélyeink bírálata szerint a bécsi zongorákkal teljesen versenyképesek.

A társulat igazgatósága pénz és fáradságot nem kímélve a legnevesebb gyárakból első rangú munkaerőt szerződtetett, mely szakavatott vezetés alatt évenként 300—400 drb. zongorát képes előállítani.

A gyártmányokra a legjobb minőségű, tartós, kifogástalan anyag fordítatik s a zongorákért teljes garancia vállalatik.

Szalon stutz-zongora.

Hogy azonban ezen egyetlen nagyobbszerű magyar műipar telep a konkurrenzia terén sikerrel kiállja a versenyt a bécsiekkel és külföldiekkel, — szükséges, hogy a hazafias magyar közönség pártfogásába vegye s akkor évenként százezrek fognak az országban maradni, sőt idővel a keletnek fekvő szomszéd államok is Budapestről hozatván zongora-szükségletüket, százezrek fognak nemzetgazdasági nyereségkép hazánkba befolyani.

A „Harmonia“ „Első hazai zongoragyár“ zongorái nem csak jobbak, tartósabbak mint a bécsi középárú zongorák, hanem aránylag olcsóbbak is.

A FÖNTEBBI RAJZ SZERINT KÉSZITTETNEK:

Fekete és barna szárnyzongorák (Konzert-Flügel)	550 frttól 700 frtig.
„ „ stutz-zongorák (Salon-Stutz)	480 frttól 600 frtig.
„ „ legrövidebb mignon-zongorák 1 1/2 méter.	480 frttól 600 frtig.
Rövid zongorák olcsó kiállítással.	360 frttól 450 frtig.

Vidékről jövő megrendelések pontosan és lelkiismeretesen teljesíttetnek. Játszott zongorák ujjakkal becséréltetnek.

„Az első hazai zongoragyár“ mindennemű javításokra is be van rendezve. Játszott zongorák újra huroztatnak, bőriztetnek s teljesen használható karba helyeztetnek. Hosszú szárny-zongorák rövid stutz-zongorákká átalakíttatnak.

Az igazgatóság vidékről jövő kérdésekre felelettel s tanácscsal szolgál — becserélés esetén pedig ügynökét az illető helyre saját költségén elküldi.

A társulat zongoratermében azonkívül kaphatók iskola-harmoniumok és hangverseny-harmoniumok.

A „HARMONIA“ RÉSZVÉNYTÁRSULAT
IGAZGATÓSÁGA.